

Starinská Kacarová, Diana; Krauter, Michal

Zborník k jubileu Iva Pospířila

Slavica litteraria. 2023, vol. 26, iss. 2, pp. 171-174

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2023-2-18>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.79449>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20240202

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Zborník k jubileu Iva Pospíšila

Diana Starinská Kacarová (Nitra) – Michal Krauter (Nitra)

Libor Pavera (ed.): *Literatura jako svědectví paměti*. Praha: Verbum, 2022. 552 s. ISBN 978-80-88507-00-0.

Zborník *Literatura jako svědectví paměti* vyšiel v pražskom vydavateľstve Verbum roku 2022 pri príležitosti osobného aj pracovného jubilea významného českého filológa Iva Pospíšila. Je súborom tridsiatich šiestich príspevkov viacerých etablovaných vedeckých osobností z Česka, Slovenska, Poľska, Ukrajiny, Ruska a Slovinska. Je teda aj oslavou od jeho kolegov, nasledovníkov, žiakov a priateľov. Jeho výnimočnosť spočíva najmä v tom, že ponúka bohatú paletu prístupov a tém v anglickom, poľskom, českom, slovenskom, slovinskom aj ruskom jazyku a nadväzuje na široký záber bádateľskej činnosti Iva Pospíšila, ktorý okrem toho, že je popredný slovanský filológ, rusista, zaoberá sa i anglofónnym a frankofónnym areálom.

Zborník otvára inšpiratívna štúdia Oľgy Červinskej, ktorá objasňuje cesty, akými sa reflektujú mystické významy v takzvanej sekulárnej/svetскеj literatúre ruských klasikov Dostojevského, Lermontova či Puškina. Dochádza k záveru, že mystika je tu sprítomnená rôznymi technikami, napr. absenciou slov či interpunkčnou elipsou, pričom recepcný paradox spočíva v tom, že mystické je tu vnímané ako skutočné. Jej kolega Roman Dzyk skúma zasa fenomén nihilizmu v diele francúzskeho filozofa André Glucksmanna *Dostojevskij na Manhattane*. Poukazuje na podobnosť predstaviteľa „novej filozofie“ a koncepcie „angažovanej literatúry“ J.-P. Sarrtra, pričom záverom konštatuje, že Dostojevského dielo stelesňuje prorocké črty ruskej literatúry. Českú časť príspevkov otvára text českého slavistu Josefa Dohnala, ktorý skúma možnosti literárnovedného konceptu kronikálnej časopriestorovej pulzácie. V úvode oboznamuje čitateľa s jej princípmi, ktoré načrtnol Pospíšil vo svojej ranej dizertačnej práci o ruskej románovej

kronike. Autor príspevku aplikuje tento termín na analýzu kratučkej poviedky autora Andrejeva *Marsel'jeza* z roku 1903, pričom dochádza k záveru, že termín časopriestorovej pulzácie je plne perspektívny, keďže sa dá využiť aj na analýzu iných žánrov, nielen románových kroník. Na pôde ruskej literatúry zostáva aj český príspevok Antona Eliáša, ktorý sa venuje rekapitulácii výsledkov výskumu Iva Pospíšila v oblasti vývoja ruského románu 19. storočia. Definuje kľúčové princípy ruského románu v intenciách Pospíšilovej koncepcie uzlových bodov evolúcie tohto žánru, pôsobením prae-post efektu a pamäti žánru. Príspevok vyčerpávajúco definuje šesť kľúčových východiskových princíпов Pospíšilovej práce, venuje sa ich sumarizácii vo vzťahu k evolúcii románového žánru a v závere oceňuje prínos Pospíšilovej bádateľskej činnosti, jeho stylistickú ekvilibristiku, čitateľskú atraktivitu aj vycibrenosť jeho trojdomosti: genologického, komparatívneho a recepcného prístupu.

Text Jiřího Fialu a Marie Sobotkovej prechádza do poľského prostredia a prináša príspevok o živote a diele Tadeusza Komara – účastníka poľského protiruského povstania v rokoch 1863–1864. Autori sa už zaoberali badaním tejto historickej udalosti v súvislosti so 160. výročím cez prizmu internácie poľského povstalcu Adama Chmielowského, ale v tomto príspevku sústredujú svoj záujem na básnika Komara a jeho dve básne, ktoré vznikli vo väzení v Olomouci. Venujú sa historickým okolnostiam vzniku týchto básní, dobovým mediálnym výstupom, vrátane nekrológov, a ponúkajú aj obrazové prílohy. V komparatívnom, poľsky písanom príspevku Anny Gawareckej nachádzame podnetné porovnanie literárnej reprezentácie sovietskej armády a postavy sovietskeho vojaka v českej literatúre

cez prizmu dvoch reálnych historických udalostí: oslobodzovací boj roku 1945 a okupácia roku 1968 na príkladoch prozaických diel J. Škvo-reckého, M. Kunderu, ale aj poézie J. Seiferta, F. Hrubína či V. Holana. Anglicky písaný príspe-vok Slovinca Marka Juvana prináša podnetnú analýzu premien slovinskej poézie na prelome sedemdesiatych a osemdesiatych rokov 20. sto-ročia, v čase komunistickej represie. Všíma si premeny lyrického diskurzu z expresívno-repre-zentačných funkcií do poetickkej, sebareferenčnej „aes-etickéj“ sféry, depersonalizáciu, potla-čenie emócií, esteticky čisté abstraktné rečové gestá, v línii kristevovského termínu „zerologic-kého subjektu“. Aj slovinský autor Kristof Jacek Kozak ponúka anglicky písaný text, kde pred-stavuje portrét slovinského básnika Tomaža Ša-lamuna, predstaviteľa avantgardy šesťdesiatych rokov 20. storočia a politického väzňa, pričom skúma aj konzekvencie väzby na jeho literárnu tvorbu.

Na pôde poézie zostáva aj Petr Kučera, ktorý sa zaoberá špecifikami postmodernej spirituálnej poézie cez osobu a dielo významnej osobnosti českého undergroundu Ivana Martina Jirousa. Konštatuje, že spájanie religiózneho s vulgárnym a prieniky budhistických či zeno-vých inšpirácií a motívov má za následok pre-kračovanie hraníc žánru a kategórií „tradičnej“ kresťanskej poézie. Jiří Kudrnáč sa dlhodobo venuje reflexii českého literárneho impresio-nizmu a v príspevku sleduje jeho premeny a re-flexiu v dielach F. X. Šaldu, A. Nováka a A. Sovu. Na frankofónny areál, ktorý tiež patrí do širokej palety Pospíšilovho bádateľského úsilia, sa zame-riava aj česky písaný príspevok Petra Kylouška, v ktorom sleduje líniu premeny identitárneho obrazu Indiána v quebeckej a francúzsko-ka-nadskej literatúre. Autor podnetne sumarizuje mutáciu kolonizačného diskurzu „divoča“ až po autentifikačnú predstavu, kde sa stáva Indián integrálnou a rovnocennou súčasťou que-beckej kultúry. Autorská dvojica Alena a Alexej Mikuláškovci prichádza s textom analyzujúcim polyštýľovosť a polylingválnosť v románe J. Haška *Osudy dobrého vojáka Švejka cez prizmu rus-kého prekladu*. Autori záverom konštatujú, že

prekladateľská stratégia Bogatyreva a kultúrne i jazykové prekódovanie textu malo za cieľ vyjsť v ústrety ruskému čitateľovi.

V zborníku môžeme nájsť aj niektoré kratšie, ale inšpiratívne príspevky, ktoré ponúkajú úvod a impulz k ďalšiemu možnému perspektívnemu bádaniu. Jana Kostincová sa venuje „možnos-tiam aj nástrahám“ súčasnej online – digitálnej podobe univerzálnej knižnice v kontexte niekto-rých próz J. L. Borgesa a K. Lesswitza, pričom v závere textu poukazuje na to, ako možnosti digitálneho média využíva časopis *Proudy*, ktorý vedie Ivo Pospíšil. Podnetný impulz k ďalšiemu bádaniu ponúka aj kratší text Guiseppe Maiella, ktorý sa obracia k slovanskému folklóru, kon-krétno k postave Veleslava, a produktívne rozvíja hypotézu tartusko-moskovskej semiotickej školy, že boh Veles je tricksterom slovanskej mytológie, pričom toto tvrdenie podporuje aj prácami nit-rianskej semiotičky Nikolý Danišovej. V ruskom areáli zostáva aj príspevok Zdenky Matyušovej, ktorá sa venuje problematike života a diela rus-kého literáta Viktora Astafjeva, a stať Olega Mar-čenka o poézii Evgenija Baratynského. Ludmila Mnichová prináša úvod do historického vývoja Ukrajinskej shakespeareovskej spoločnosti ako podnet do budúceho možného perspektívneho štúdia. Príspevok Romana Mnicha sa orientuje na areálové štúdiá v stredoeurópskom priestore s osobitným dôrazom na problematiku kultúrnej pamäti a tzv. človeka stredoeurópskeho typu v jeho rámci. Natália Muránska analyzuje a hod-notí miestami spornú a neadekvátnu preklada-ateľskú taktiku Miloša Ferka v súvislosti so sloven-ským prekladom románu *t* súčasného ruského autora Viktora Pelevina. Špecifikám filmovej interpretácie žánru balady na podklade spraco-vania siedmich balád z knihy K. J. Erbena *Kytice* v rovnomennom filme Františka A. Brabca sa ve-nuje Nataliya Nikoryak. K odbornej činnosti ju-bilanta sa vracia Lenka Odehnalová, ktorá analy-zuje tri štúdie Iva Pospíšila venujúce sa osobnosti a tvorbe F. M. Dostojevského, pričom zároveň hodnotí jeho prínos v oblasti výskumu a recepcie Dostojevského v českom prostredí. Štúdiá Libo-ra Paveru predstavuje prínos v oblasti možného a vedecky relevantného využívania moderných

kriminalistických metód pri skúmaní starých literárnych pamiatok a Zdeněk Pechal sa v príspevku venuje špecifikám žánru povesti v tvorbe M. Gorkého ako fenoménu zobrazujúcemu hrdinovo vedomie v existenciálnom položení, pod tlakom skutočnosti.

Príspevok Milana Pokorného má charakter osobne ladených spomienok na jubilujúceho Iva Pospíšila, pričom svoj pohľad obohacuje o uvažovania o jeho zásluhách na rozvoji filologických a areálových štúdií. Stanislav Rylov sumarizuje a hodnotí zásluhy Iva Pospíšila na organizačnom, metodologickom a teoretickom rozvoji modernej slavistiky a príspevok Jaroslava Sommera je analýzou textov Iva Pospíšila, ktoré od roku 2002 do roku 2019 publikoval v zborníkoch *Dialog kultur*, pričom autor poukazuje na vývoj a vzájomnú súdržnosť Pospíšilovho vedeckého uvažovania, v ktorom zásadnú úlohu zohráva areálový prístup k skúmaným javom. Václav Štěpánek tiež začína svoj príspevok osobnou spomienkou na Iva Pospíšila a v ďalšej časti sa zaoberá niekdajšou juhoslovanskou literatúrou z prelomu sedemdesiatych a osemdesiatych rokov 20. storočia, keď sa v nej začali objavovať nacionalistické tendencie, ktoré v konečnom dôsledku viedli k rozpadu Juhoslávie. Materiálovou bázou sú mu diela predovšetkým Dobricu Čosića, Vuka Draškovića a Jovana Radulovića. Marina Urtmintseva hodnotí prínos Iva Pospíšila v oblasti slavistiky, areálových štúdií, genológie, typológie ruského románu, koncepcie dejín ruskej literatúry v kontexte stredoeurópskej kultúry a príspevok Miloša Zelenku je opäť z kategórie spomienkových textov; zmieňuje v ňom zoznámenie sa s Ivom Pospíšilom, jeho výskumné aktivity v oblasti slavistiky, ako aj spomienky na formálne i neformálne stretnutia v priebehu desaťročí.

Dariusz Rott vo svojom príspevku predstavuje pohnutý osud údajnej vizionárky a neskoršej emigrantky Krystyny Poniatowskej, ktorej zápisky zaujali aj J. A. Komenského, ktorý ich interpretoval a publikoval ako mystické. Michaela Soleiman pour Hashemi sa v štúdií zaoberá tvorbou tureckého spisovateľa a nositeľa Nobelovej ceny za literatúru Orhana Pamuka, ktorý

vo svojej tvorbe relatívne často využíva alúzie na autorov svetovej literatúry. Autorka na jeho tvorbu nazerá optikou náuky Iva Pospíšila, pričom štúdia má aj komparatívny rozmer a je obohatená o analýzu kategórie čitateľa. Charakter interpretácie básnického textu má štúdia Patrika Šenkára, približujúca a hodnotiaca tvorbu a poetiku dolnozemskej autorky Anny Kalkanovej, ktorá potvrdzuje, že slovenská kultúra sa tvorí a rozvíja aj mimo hraníc materského štátu. Štúdia Alyony Tychininy má zase komparatívny ráz a snaží sa identifikovať metodologické väzby medzi modernou českou a ukrajinskou literárnou vedou, a to aj s ohľadom na výskum Iva Pospíšila. František Všeticka vo svojej štúdií analyzuje novelu Viktora Dyka *Soykovy děti* (1929) tematizujúcu odrodilctvo a otcovskú lásku. Všma si obsahovo-formálne náležitosti diela, ktoré Dyk vybudoval na dyadickom princípe.

Štúdia Anny Zelenkovej je impulzom predovšetkým do oblasti didaktiky literárnej výchovy, v ktorej sa v súčasnosti javí ako užitočné uplatňovať princípy areálového a komparatívneho prístupu k literatúre, v ktorom sa aj klasická opozícia národná literatúra – svetová literatúra ukazujú v novom svetle, navzájom na seba odkazujú a ovplyvňujú sa, čo v konečnom dôsledku môže viesť k väčšej spolupatričnosti a integrácii. Viera Žemberová zasa približuje vybrané publikácie Iva Pospíšila, v ktorých sprítomňuje a hodnotí vybraných autorov a ich dielo cez optiku genológie, interpretácie umeleckého textu či hodnotovo-estetické impulzy. Publikáciu uzatvára kapitola *Dokumenty* obsahujúca báseň Františka Všeticku jubilujúceho Ivovi Pospíšilovi, fotografie dokumentujúce okamihy života Iva Pospíšila a v neposlednom rade obrázky obálok jeho publikácií. Na záver možno konštatovať, že zborník *Literatura jako svědectví paměti* početnosťou príspevkov, metodikou ich spracovania, interdisciplinárnym prístupom, ako aj tematickým záberom predstavuje dôstojný spôsob pripomenutia si životného jubilea Iva Pospíšila. Zároveň sa stáva podnetnou bázou na ďalšie prehĺbené uvažovanie o nastolených témach.

Mgr. art. Diana Starinská Kacarová

Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr

Fakulta stredoeurópskych štúdií, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Dražovská 4, 949 01 Nitra, Slovensko

diana.starinska.kacarova@ukf.sk

Mgr. Michal Krauter

Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr

Fakulta stredoeurópskych štúdií, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Dražovská 4, 949 01 Nitra, Slovensko

michal.krauter@ukf.sk

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as image or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.
